BIBLIOTEKININKYSTĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ MOKYKLOS KŪRĖJAS

Minime vieno darbščiausių ir atkakliausių, ištikimų savo pasirinktam keliui bibliotekininkų, pirmojo atkurtos Lietuvos bibliotekininkų draugijos pirmininko Romualdo Vytauto Rimšos 80-mečio jubiliejų. Mokytojai, giminės, bendraklasiai pranašavo Vytautui inžinieriaus profesiją, nes jam labai gerai sekėsi tikslieji mokslai, tačiau meilė knygai, literatūrai ir didelis pomėgis skaityti nugalėjo.

Brolio patartas, jauniausias iš septynių brolių, Vytautas pasirinko bibliotekininko kelią, bibliotekininko specialybę įgijo Vilniaus universitete. 1956 m. pradėjęs dirbti Pagėgių rajoninės bibliotekos vedėju, bibliotekininko veiklą tęsė 56 metus ir niekada nekeitė profesijos, nors turėjo nemažai progų. Didžiausią darbų kraitį jis sukaupė 1973–2002 m. darbuodamasis Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (toliau – Nacionalinė biblioteka), į kurią atėjo jau turėdamas nemažą praktinio darbo patirtį. Dirbdamas Nacionalinės bibliotekos Metodikos, vėliau – Moksliniame tyrimų skyriuje, puikiai žinojo Lietuvos viešųjų bibliotekų praktines ir mokslines problemas, buvo ryškus profesinės aplinkos atstovas.

PIRMASIS IR VIENINTELIS VADOVAS

1976 m. pabaigoje Nacionalinės bibliotekos direktorius Jonas Baltušis įsteigė Mokslinį tyrimų skyrių. V. Rimša tapo pirmuoju jo vedėju ir 25 metus buvo vienintelis vadovas. Jis beveik tuščioje vietoje ėmėsi darbo, subūrė jaunų, entuziastingų specialistų, pajėgių ir norinčių dirbti tiriamąjį darbą, kolektyvą. Kaip jis pats mėgo sakyti, tuomet buvo „pats laikas griebti jautį už ragų“. Buvo parengti Mokslinio tyrimų skyriaus nuostatai, suformuotos funkcijos: vykdyti savarankiškus tyrimus, dalyvauti profiliniuose kitų įstaigų tyrimuose, koordinuoti bibliotekininkystės tyrimus Lietuvoje, teikti mokslinę metodinę pagalbą tyrimų srityje visoms Lietuvos bibliotekoms, rūpintis tyrimų rezultatų sklaida ir taikymu bibliotekų praktikoje, rengti mokslines konferencijas, simpoziumus, seminarus, rašyti straipsnius, pranešimus, leidinius.

V. Rimša Svėdasų bibliotekoje šalia savo darbų parodos. *Dalios Paulavičienės nuotr.*

Mokslinio tyrimų skyriaus struktūra buvo lanksti ir priklausė nuo tyrimų tematikos. Pirmąjį skyriaus darbo dešimtmetį (1977–1987 m.) veikė bibliotekininkystės teorijos ir praktikos, skaitymo sociologijos, psichologijos, terminologijos ir automatizacijos sektoriai. 1989 m. skyriuje buvo du sektoriai: bibliotekininkystės problemų ir terminologijos, 1990-aisiais vietoj bibliotekininkystės problemų sektoriaus buvo įsteigti sociologijos ir psichologijos. 1991 m. liepą visi sektoriai buvo panaikinti, bet mokslo tiriamąją veiklą atliko mokslinės grupės, sudarytos iš Mokslinio tyrimų skyriaus specialistų. 1995 m. į skyriaus kompetenciją įėjo Lietuvos bibliotekų raidos ir socialinių funkcijų, bibliotekininkystės terminijos ir kitų jos klausimų tyrimas, taip pat sociologinių tyrimų rengimas, mokslo tiriamojo darbo bibliotekininkystės klausimais koordinavimas Lietuvoje ir kt.[1]

Nacionalinės bibliotekos Mokslinio tyrimų skyriaus vedėjas V. Rimša (kairėje) dalyvaudavo svarstant aktualius bibliotekos tyrimus, tarp jų ir tarptautinio bendradarbiavimo. Su svečiu iš JAV Kongreso bibliotekos Ericu Johnsonu ir kolegėmis Elena Košinskiene ir Patricija Vitkauskiene (priekyje), 1990 m. *Rolando Ginaičio nuotr.*

Skirtingais laikotarpiais Moksliniame tyrimų skyriuje dirbo nuo penkių iki devynių darbuotojų. Skyriaus vadovas V. Rimša nuolat juos skatino kelti kvalifikaciją, studijuoti profesinę literatūrą ir savarankiškai tyrinėti aktualias temas, publikuoti tyrimus, dalyvauti konferencijose, skleisti profesines žinias, dalyvauti visuomeninėje profesinėje veikloje. Jauniesiems specialistams V. Rimša buvo darbštumo, atkaklumo siekti užsibrėžtų tikslų ir profesinės komunikacijos, ryšių su visuomene pavyzdys.

PRISIDĖJO PRIE SOLIDŽIOS LEIDYBOS VEIKLOS

Nacionalinės bibliotekos Mokslinio tyrimų skyriaus vadovas V. Rimša, sumaniai sutelkęs skyriaus specialistų pajėgas, prisidėjo prie bibliotekininkystės profesinių leidinių kokybinės ir kiekybinės plėtros: 1982–1994 m. buvo sudaryti 8 teminiai Nacionalinės bibliotekos mokslo darbų rinkiniai, o nuo 1996 m. pradėti leisti Nacionalinės bibliotekos mokslo darbai „Bibliotekininkystė“. Vien 1989–1998 m. Moksliniame tyrimų skyriuje buvo parengti 38 monografiniai leidiniai, 382 straipsniai, iš jų 23 – užsienio kalbomis, 159 moksliniai pranešimai, skaityti Lietuvoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Rusijoje, Latvijoje, Estijoje ir kt.[2]

V. Rimšos publikacijos sudaro daugiau kaip pusę visų Nacionalinės bibliotekos Moksliniame tyrimų skyriuje 1977–2002 m. paskelbtų publikacijų. Jis parašė 17 knygų (iš jų 7 – bendraautoris), būdamas redakcinių kolegijų narys, suredagavo 16 leidinių. 1997–2001 m. V. Rimša sudarė ir redagavo 5 Nacionalinės bibliotekos mokslo darbų „Bibliotekininkystė“ metinius leidinius, 10 kitų teminių mokslo darbų, paskelbė daugiau kaip 400 straipsnių, recenzijų, kitos aktualios informacijos, tarp jų 50 užsienio kalbomis. V. Rimša vienaip ar kitaip iš viso yra prisidėjęs prie daugiau kaip 60 profesinių leidinių pasirodymo, kurie nubrėžė labai aiškias bibliotekininkystės mokslinių tyrimų kryptis.

TERMINIJOS KŪRIMO IR TVARKYMO DARBAI

V. Rimša suformavo ir pradėjo įgyvendinti vieną sėkmingiausių ir ilgalaikių lietuvių bibliotekininkystės terminologijos tvarkybos ir vystymo mokslinę kryptį. Nuo 1986 m. Nacionalinė biblioteka tapo bibliotekininkystės terminologijos tyrimo ir norminimo centru. Mokslinio tyrimų skyriaus Terminologijos sektorius veikė kaip gerai suderinta vidinės bei išorinės dalykinės komunikacijos sistema, užtikrinusi efektyvią bei produktyvią bibliotekininkystės terminijos tvarkybą. Tarp svarbiausių šios srities mokslo darbų išliko V. Rim-

šos parengta lietuvių bibliotekininkystės terminologijos raidos istoriografinė studija[3]. Aktuali išlieka ir 1995 m. vykusios vienintelės tarptautinės bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologijos mokslinės konferencijos[4] medžiaga, skelbta Nacionalinės bibliotekos mokslo darbuose[5]. V. Rimšos pastangomis 1997 m. inicijuota Bibliotekininkystės terminologijos kurso programa (aut. dr. doc. S. Dubauskas) buvo skaityta Vilniaus universiteto bibliotekininkystės studijų studentams ir doktorantams. Platesnę terminologinių tyrimų sklaidą rodo 43 apžvalginiai straipsniai, biogramos ir terminų aiškinimai, pateikti „Knygotyros" enciklopediniame žodyne.

Nacionalinės bibliotekos tuometis Bibliotekininkystės centras fotoakcijoje „Lietuva – tai aš". V. Rimša – pirmas iš kairės.

Ne mažiau svarbi ir V. Rimšos sukurta bibliotekininkystės terminų tvarkybos bei norminimo metodika: terminų redagavimo, aprobavimo bei publikavimo sistema. 1990–1999 m., bendradarbiaujant specialistams ir talkinant Lietuvos mokslų akademijos Lietuvių kalbos instituto Terminologijos skyriaus kalbininkui terminologui Stasiui Keiniui, pasirodė keturi „Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminų žodyno" sąsiuviniai, aprėpiantys katalogavimo, dokumentų ir leidybos, bibliografijos, bibliotekos fondų terminiją. Iš viso buvo sunorminti 2239 lietuviški bibliotekininkystės terminai, kurie padėjo pamatus tolesnei specialybės terminologijos plėtotei: standartizavimui ir tarptautinei komunikacijai.

Jau 1999 m. Slovėnijos nacionalinės ir universiteto bibliotekos rengiamam „Daugiakalbio bibliotekininkystės terminų tarptautinio žodyno" projektui[6] Nacionalinė biblioteka galėjo pasiūlyti apie 1500 lietuviškų profesinių terminų – gerokai daugiau nei tuo metu šiame projekte dalyvavę kolegos iš Estijos bei Latvijos.

XX a. 10-ąjį dešimtmetį galima laikyti intensyviausiu terminų tvarkybos laikotarpiu[7]. Jo plėtra susijusi su ypatingos svarbos bibliotekininkystės terminijos standartizavimo darbais. Dar 1994 m. buvo parengti pirmieji originalūs lietuviškų terminų standartai. Visais septyniais lietuviškų terminų standartais buvo remtasi 2008 metais rengiant Lietuvos standarto projektą (LST ISO 5127:2008 „Informacija ir dokumentavimas. Aiškinamasis žodynas"), suderintą su tarptautiniu standartu. Lietuviški bibliotekininkystės ir bibliografijos terminai papildė Europos terminologijos išteklių bazę *EuroTermBank*.

Šiuo metu Nacionalinės bibliotekos Informacijos mokslų departamente dr. Nijolės Bliūdžiuvienės ir dr. Vytauto Valiukėno pastangomis atnaujintas „Aiškinamojo bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros terminų žodyno" rengimas. Tad V. Rimšos prieš 20 metų suformuotos svarbiausios terminologinės veiklos kryptys išlieka aktualios ir plėtotinos. Jam rūpėjo norminti savo profesinę kalbą, saugoti ją nuo svetimybių, rengti ir leisti Lietuvos bibliotekininkystės ir bibliografijos enciklopedijas, enciklopedinius žodynus, sukurti, įteisinti ir įdiegti šalyje nuolat veikiančią bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos vartojimo bei profesinės kalbos ugdymo sistemas[8].

Gausus V. Rimšos publikacijų skaičius yra ne tik įdomus ir vertės neprarandantis terminologinių duomenų šaltinis, tai – puikus terminologinių tyrimo metodų taikymo bibliotekininkystėje pavyzdys.

ĮVAIRIŲ TYRIMŲ MOKSLINIS REDAKTORIUS

Nacionalinės bibliotekos Mokslinis tyrimų skyrius buvo tapęs bibliotekų ir skaitytojų sociologinių tyrimų centru. Šią tyrimų kryptį jis praturtino inovatyviomis tyrimų metodikomis bei skaitymo psichologijos tyrimais: „Skaitymo psichologijos klausimai" (1989), „Bibliotekos kolektyvo socialinis psichologinis klimatas" (1989), „Jaunimo skaitymo psichologiniai ypatumai" (1992). 1988–1991 m. buvo atliktas tarptautinis kompleksinis tyrimas „Lietuvos TSR miesto bibliotekų sąveika"; 1993–1994 m. vyko centralizuoti periodinių leidinių paplitimo ir skaitymo Lietuvos bibliotekose tyrimai[9].

Dalyvaujant tarptautinėje Švedijos ir Baltijos šalių mokslinių bibliotekų vadybos tyrimų programoje, 1995 m. atlikti Nacionalinės bibliotekos skaityto-

jų – aukštųjų mokyklų studentų ir dėstytojų – tyrimai, publikuotas tyrimas „Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos skaitytojų bibliotekinis ir informacinis aptarnavimas“[10] bei kiti darbai.

Atlikti tyrimai buvo svarbūs ir naudingi to laikotarpio Lietuvos bibliotekoms, jie buvo pavyzdys kitoms bibliotekoms organizuoti ir vykdyti bibliotekininkystės tyrimus remiantis moksliniu įdirbiu ir gerąja patirtimi.

Bibliotekų istorijos tyrimų kryptis V. Rimšos vadovaujamo skyriaus darbotvarkėje atsirado 1995-aisiais. Bibliotekų istorijos sektoriaus darbuotojai tyrinėjo savivaldybių viešųjų ir iki Antrojo pasaulinio karo veikusias visuomeninių organizacijų bibliotekas: jaunalietuvių, jaunųjų ūkininkų ratelių ir šaulių knygynėlius, uždraustus autorius ir leidinius pirmaisiais sovietinės okupacijos metais (1940–1941 m.) ir vokietmečiu (1941–1944 m.). Šia tema išleistos 5 knygos leidinių serijoje „Lietuvos bibliotekų istorijos šaltiniai ir tyrinėjimai“, keli tyrimai ir parengti leidiniai liko rankraščiuose – visų jų mokslinis redaktorius buvo V. Rimša.

AKTYVUS KRAŠTIEČIŲ GYVENIMO DALYVIS

V. Rimša visada domėjosi anykštėnų, savo gimtainių svėdasiškių ir jų krašto istorija, nematerialiu jo paveldu. Gimęs šalia Svėdasų (Sausalaukės kaime), vaikystę praleido prie Alaušo ežero. Jau dešimtmetis kaip gyvuoja svėdasiškių draugija „Alaušas“, kurios vienas įkūrėjų, idėjų generatorių jis yra. Mokslinės veiklos linija pereina ir į kraštotyrinę. Iki šių metų pradžios V. Rimša buvo minėtos draugijos tarybos narys, atsakingas už mokslinę veiklą. Ir tai ne vien garbės pareigos, tai – produktyvi kūrybinė bei leidybinė veikla, susijusi su gimtojo krašto, tarmės, bendruomenės vertybių analize ir pristatymu visuomenei.

Per draugijos gyvavimo dešimtmetį V. Rimša parengė ir išleido keletą įsimintinų darbų. Didelės apimties knygą „Svėdasai: praeitis ir dabartis“ (2012) svėdasiškiai prilygina enciklopedijai. Beveik visų biogramų autorius yra knygos sudarytojas ir mokslinis redaktorius V. Rimša. Jis yra ir kitos ne mažiau svarbios kraštui knygos – „Svėdasiškių draugija „Alaušas“: ištakos, istorija, veikla 2007–2012 m.“ (2013) – sudarytojas, mokslinis redaktorius ir bendraautoris, straipsnių rinkinio redaktorių kolegijos pirmininkas. Bendradarbiaujant su Anykščių rajono kraštotyrininkais parengto leidinio „Anykščių kraštotyrininkų biobibliografinis žodynas“ (2016) pirmosios dalies „Anykščių kraštotyrininkai. Biografijos“ mokslinis redaktorius taip pat yra V. Rimša.

Svarbu paminėti, kad V. Rimšos iniciatyva 2016 m. liepą pradėtas leisti nemokamas draugijos laikraštis „Svėdasų varpas“. Kartą per mėnesį išeinantis leidinys rengiamas visuomeniniais pagrindais. Šiuo metu jau išleista dvylika laikraščio numerių. Elektroninė laikraščio versija randama draugijos „Alaušas“ internetinėje svetainėje *http://www.svedasai.info*. Kalbant apie mokslinius edukacinius ir kultūrinius draugijos darbus, reikia paminėti kartu su vietos bendruomene rengtą iškilmingą posėdį Svėdasų 505-osios sukakties proga. Minint garbaus kraštiečio, rašytojo, kanauninko Juozo Tumo-Vaižganto 75-ąsias mirties metines, draugijos iniciatyva buvo surengta speciali konferencija, abiejuose renginiuose V. Rimša skaitė mokslinius pranešimus.

V. Rimšos indėlis į krašto kultūros tyrinėjimą buvo paminėtas gimtuosiuose Svėdasuose. 2017 m. gegužės 20 d. Svėdasų bibliotekoje jis iškilmingai pagerbtas kraštiečių ir pasveikintas 80-ojo jubiliejaus proga. Susirinkusieji bibliotekoje turėjo galimybę susipažinti su V. Rimšos autorinių darbų paroda.

Veiklusis bibliotekininkas turi labai daug naujų sumanymų. Pasak žmonos Janinos, Vytautas yra suplanavęs darbų, kurių užteks iki jo 100-mečio, o gal ir ilgiau. Buvę bendradarbiai iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Mokslinio tyrimų skyriaus dėkoja už augimą drauge, džiaugiasi Vytauto darbais ir linki ilgų, sveikų prasmingos veiklos metų, artimųjų meilės ir, aukštaitiškai tariant, „daug gerų dienų“.

Renata Baukienė, Nijolė Bliūdžiuvienė, Viliunė Cicėnienė, Violeta Černiauskaitė, Daiva Martinkutė

---

1 *Lietuvos bibliotekininkystės centras (LBC): paskirtis, veikla, uždaviniai* / [Gražina Balkevičienė, Rimalda Kvietkauskienė, Vytautas Rimša, Klemensas Sinkevičius]. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 1996, p. 14.

2 Mokslinio tyrimų skyriaus darbai (1989–1998) / Vytautas Rimša. *Bibliotekininkystė '98: Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veikla (1989–1998).* Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 1999, p. 98–99.

3 *Lietuvių bibliotekininkystės terminologijos raida ir tvarkyba: nuo ištakų iki 1989 metų* / Auksė Ralytė, Vytautas Rimša. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 1989. 113, [1] p.

4 *Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimas ir norminimas = Investigation and standardization of library science and bibliography terminology* : teorija ir praktika / Lietuvos kultūros m-ja. Lietuvos nac. M. Mažvydo biblioteka. Vilnius: Lietuvos nac. M. Mažvydo b-ka, 1995. 15 p.

5 *Bibliotekininkystė [19]97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija* / sudaryt. Vytautas Rimša. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 1998. 101 p.

6 *Multilingual Dictionary of Library Terminology*: International Project/ Ivan Kanič - National and University Library, Ljubljana, 1999. Prieiga per internetą: http://www2.arnes.si/~ljnuk4/multi/general.html

7 Dokumentinės komunikacijos lietuviškieji terminologiniai ištekliai / Nijolė Bliūdžiuvienė. *Terminologija*, 2012, t. 19, p. 74.

8 Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminijos tyrimas ir norminimas Lietuvoje. *Bibliotekininkystė [19]97. Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminologija.* Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 1998. p.16–17.

9 *Periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas*: tyrimo metodika / Viliunė Cicėnienė; mokslinis redaktorius V. Rimša. Vilnius: Lietuvos nac. M. Mažvydo b-ka, 1993. 25 p.; *Periodinių leidinių paplitimas ir skaitymas*: tyrimo rezultatai / Viliunė Cicėnienė ; [mokslinis redaktorius Vytautas Rimša]. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 1998. 201 p.

10 *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos skaitytojai*: tyrimų rezultatai / Stasė Bušmienė, Viliunė Cicėnienė. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 1999. 163, [1] p. - (Visuomenė ir skaitymas: šaltiniai ir tyrinėjimai = Reading of the public: sources and research = Чтение и общество: источники и исследования).